Badania parkingowe w pięciu miastach GZM. Samochody skanujące wyjadą na ulice w listopadzie i grudniu

Na zlecenie Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii w najbliższych tygodniach zostaną przeprowadzone badania parkingowe w śródmieściach Bytomia, Chorzowa, Gliwic, Rudy Śląskiej i Tarnowskich Gór. Specjalne samochody będą zliczać zaparkowane przy ulicach i na miejskich parkingach pojazdy. Uzupełnieniem pomiarów będą badania społeczne, a wyniki posłużą do diagnozy sytuacji parkingowej w miastach i opracowania sposobów na złagodzenie problemów w tym obszarze.

Badania będą prowadzone od 14 listopada do 7 grudnia. Pomiary będą wykonywane w dni robocze, a w Gliwicach dodatkowo także w jedną sobotę. W tym mieście badania odbędą się w dniach 14, 15, 18, 21 i 22 listopada. W Tarnowskich Górach pojazdy skanujące wyjadą na ulice 14, 15, 28 i 29 listopada. W Chorzowie i Rudzie Śląskiej pomiary odbędą się 23 listopada i 5 grudnia, natomiast w Bytomiu – 6 i 7 grudnia.

– W trakcie każdego dnia badań samochody będą co godzinę przejeżdżać przez dane śródmieście, zliczając zaparkowane samochody w poszczególnych miejscach poprzez sfotografowanie przestrzeni – mówi Marcin Domański, zastępca dyrektora Departamentu Komunikacji i Transportu w GZM.

– Samochody przejadą również nocą. Na podstawie zebranych danych, wyliczony zostanie szereg wskaźników dotyczących parkowania, między innymi zajętość miejsc parkingowych czy rotacja. Ponadto przeprowadzone będą analizy, mające na celu oszacowanie czy w danych miejscach parkują głównie mieszkańcy okolicy, czy raczej osoby przyjeżdżające do pracy bądź sklepów

lub usług – tłumaczy Domański.

Badania realizowane będą na zlecenie Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii, która od zeszłego roku prowadzi projekt dotyczący spójnej polityki parkingowej w miastach. Powołany został zespół urzędników z 10 miast – pracowników urzędów miejskich i zarządów dróg, nazwany Metropolitalnym zespołem ds. spójnej polityki parkingowej. Zespół ten, po przeprowadzeniu pomiarów parkingowych przez firmę zewnętrzną, zrealizuje badania społeczne wśród mieszkańców, przedsiębiorców i klientów lokali usługowych w miastach.

Pomiary parkingowe zostaną również wykonane w Dąbrowie Górniczej, Sosnowcu i Zabrzu, jednak tam, z uwagi na trwające inwestycje infrastrukturalne, badania zaplanowano na wiosnę przyszłego roku. Łącznie w trakcie badań w GZM przeanalizowana zostanie przestrzeń wzdłuż około 300 kilometrów ulic.

Komunikat dotyczący przetwarzania danych osobowych zebranych w trakcie badania.

Administratorem danych osobowych jest Górnośląsko-Zagłębiowska Metropolia. Celem zebrania i przetwarzania danych jest dokonanie pomiarów i analizy sytuacji związanej z parkowaniem pojazdów na obszarze miast Metropolii. Podstawą prawną przetwarzania danych osobowych jest art. 6 ust. 1 lit. e RODO.

Pełna treść: Klauzula informacyjna – badania parkingowe

W stronę spójnej polityki parkingowej. GZM ogłosiła

przetarg na największe w Polsce badania parkingowe

Metropolia ogłosiła przetarg na badania parkingowe, które obejmą 275 km dróg. Celem jest diagnoza problemów w zakresie parkowania w miastach GZM. Po przeprowadzeniu badań inżynieryjnych i społecznych, kolejnym krokiem będzie wypracowanie odpowiednich rekomendacji, aby uporządkować parkowanie w centrach miast.

W 2018 roku prawie 45 proc. procent podróży na terenie Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii zostało wykonanych samochodem. Parkowanie w zwartych centrach miast jest dużym problemem, a dostępność miejsc parkingowych staje się jednym z głównych wyzwań codziennego przemieszczania się. GZM pracuje nad alternatywami w postaci kolei metropolitalnej wraz z siecią węzłów przesiadkowych. Jednocześnie powołano Metropolitalny Zespół ds. Spójnej Polityki Parkingowej. Jego zadaniem jest wypracowanie odpowiednich rekomendacji dotyczących polityki parkingowej tak, aby uporządkować parkowanie w centrach. Wcześniej jednak problem zostanie dogłębnie zbadany. Członkami zespołu są przedstawiciele samorządów z Chorzowa, Bytomia, Dąbrowy Górniczej, Gliwic, Katowic, Rudy Śląskiej, Sosnowca, Tarnowskich Gór, Tychów oraz Zabrza. Są to miasta z największym nasyceniem usług, co potwierdziły analizy przeprowadzone podczas prac nad planem mobilności. W kontekście polityki parkingowej ma to duże znaczenie, ponieważ funkcje usługowe stanowią w miastach jeden z najczęstszych celów krótkich podróży samochodem.

– Polityka parkingowa okazała się podczas prac na Planem Zrównoważonej Mobilności Miejskiej jednym z jej istotniejszych instrumentów – mówi Grzegorz Kwitek, członek Zarządu GZM. – Chodzi nie tylko o brak jednolitego systemu zarządzania, ograniczoną liczbę miejsc parkingowych w miastach, ale też brak danych liczbowych na temat funkcjonowania miejsc

postojowych w ich centrach. GZM w porozumieniu z gminami postanowiła więc zająć się koordynacją tego tematu, rozpoczynając od przeprowadzenia badań – dodaje Kwitek.

Badania obejmą 275 kilometrów dróg w ośmiu miastach: Chorzowie, Bytomiu, Dąbrowie Górniczej, Gliwicach, Rudzie Śląskiej, Sosnowcu, Tarnowskich Górach i Zabrzu. Podobne badania zostały wykonane w poprzednich latach w Tychach i Katowicach. Zbadane zostanie wypełnienie miejsc parkingowych – za górną granicę uznane będzie 85 proc. zajętości miejsc w określonym fragmencie miasta, tak, aby zawsze znalazło się miejsce dla potrzebujących kierowców, a także rotacja – czyli liczba aut parkujących na jednym miejscu w ciągu doby. Analizowany będzie również czas parkowania, czyli to, jak długo i w jakim czasie samochody pozostają zaparkowane na konkretnych obszarach w miastach.

– Rozbudowana sieć drogowa zachęca do używania samochodu, a zwarte centra miast nie są w stanie pomieścić ich wszystkich – mówi Marcin Domański, zastępca dyrektora Departamentu Komunikacji i Transportu GZM – Dlatego trzeba zapewnić odpowiednie priorytety: zaoferować alternatywę dla parkujących przez 8 godzin i tym samym zapewnić dostępność miejsc dla parkujących krócej. Dzięki badaniom sprawdzimy, w których miejscach występuje problem i gdzie należy podjąć odpowiednie działania.

Badania mają zostać przeprowadzone za pomocą samochodu z kamerami skanującymi przestrzeń miejską oraz systemem rozpoznawania obrazów. Wszystkie wskaźniki zostaną obliczone automatycznie.

Obszar do badań został wyznaczony przez członków Metropolitalnego Zespołu ds. Spójnej Polityki Parkingowej w oparciu o doświadczenia zarządów dróg, istniejące strefy płatnego parkowania, a przede wszystkim o główne cele podróży, takie jak sklepy, urzędy, szkoły czy szpitale. Oprócz badań inżynierskich planowane są badania społeczne. Wykorzystane

zostaną do tego geoankiety czy bezpośrednie wywiady z mieszkańcami miast oraz przedsiębiorcami, klientami sklepów i lokali usługowych. Niektóre z tych badań zostaną powtórzone po wprowadzeniu ewentualnych regulacji, żeby sprawdzić, czy poprawiła się dostępność miejsc parkingowych.

– Działania Metropolitalnego Zespołu ds. Spójnej Polityki Parkingowej stanowią kontynuację Metropolitalnej Szkoły Prototypowania w Tychach, w której przeprowadziliśmy testowo obydwa rodzaje badań. Zespół poszerzyliśmy o pozostałe duże miasta, aby móc poszerzyć zakres naszych działań. W tej chwili pracujemy nad badaniami, a po uzyskaniu ich wyników naszym zadaniem będzie wypracowanie odpowiednich rekomendacji – mówi Ewa Lutogniewska, kierująca działaniami Metropolitalnego Zespołu ds. Spójnej Polityki Parkingowej.

ZOBACZ: Dobre centrum – instrukcja dla ludzi chcących uporządkować parkowanie w centrum miasta

---

Powtórzenie przetargu dało efekt – gaz na przyszły rok będzie tańszy

Górnośląsko-Zagłębiowska Metropolia rozstrzygnęła powtórzony przetarg na grupowy zakup gazu dla części swoich gmin w 2023 r. W ramach postępowania wpłynęła jedna oferta od PGNiG Obrót Detaliczny na łączną kwotę 53,9 mln zł, która jest niższa od kwoty zaproponowanej w poprzednim, unieważnionym postępowaniu.

Był to drugi przetarg przeprowadzony dla gmin, które w ubiegłym roku zdecydowały się na zakup gazu jedynie na 2022 r. Przedmiotem zamówienia był zakup paliwa o łącznym wolumenie

110,5 GWh na 2023 r. w podziale na dwa zadania.

W ofercie złożonej przez PGNiG Obrót Detaliczny zadanie pierwsze wyceniono na 25,4 mln zł, a zadanie drugie na 28,5 mln zł. Łącznie daje to kwotę 53,9 mln zł przy budżecie zamawiających na poziomie 58,9 mln zł.

– Nie tylko otrzymaliśmy oferty na obie części postępowania ale również są one niższe o 34,7 proc. od kwoty w pierwszym przetargu, który unieważniliśmy pod koniec października tego roku. Decyzję, aby powtórzyć postępowanie, podjęliśmy właśnie ze względu na zbyt wysokie ceny paliwa gazowego. Dzisiaj widzimy, że był to dobry ruch – mówi Karolina Mucha-Kuś, dyrektor Departamentu Projektów i Inwestycji w GZM. Dodaje, że niższa cena gazu w obecnym przetargu wynika wprost z sytuacji na rynku energii.

W przetargu na grupowy zakup gazu na 2023 r. uczestniczyły miasta i gminy: Bobrowniki, Chorzów, Czeladź, Dąbrowa Górnicza, Gliwice, Katowice, Knurów, Kobiór, Mierzęcice, Psary, Ruda Śląska, Siewierz, Sławków, Świętochłowice, Wyry i Zabrze, a także samorządowe jednostki organizacyjne, m.in. Planetarium Śląskie, Muzeum Hutnictwa w Chorzowie, Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu, Teatr Miejski w Gliwicach, Pałac Kultury Zagłębia, gminne domy kultury, biblioteki miejskie czy zakłady opieki zdrowotnej.

Przypomnijmy, że w grudniu ubiegłego roku rozstrzygnięto przetarg na grupowy zakup gazu dla 32 miast i gmin, przy czym część samorządów zdecydowała się na zakup paliwa na dwa lata (2022-2023), a część tylko na rok. Jedyną ofertę złożyło wtedy PGNiG Obrót Detaliczny na kwotę 84,3 mln zł, a łączny wolumen zamówienia wynosił 198,7 GWh.

Obok metropolitalnej grupy zakupowej gazu, która powstała w 2019 r., funkcjonuje także grupa zakupowa energii elektrycznej – ostatni jej przetarg obejmował 115 zamawiających, którzy zakupili prąd na lata 2022-2023, uzyskując średnią cenę na

poziomie 505,35 zł/MWh. Utworzone przez GZM grupy zakupowe są największymi tego typu podmiotami w kraju.

Prawie 200 kopciuchów zniknie z Metropolii. Porozumienie ws. STOP SMOG podpisane

W Metropolii zostanie przeprowadzonych 210 przedsięwzięć niskoemisyjnych w budynkach osób ubogich energetycznie. Działania, polegające m.in. na likwidacji kopciuchów, będą prowadzone w 11 gminach w ramach rządowego programu STOP SMOG. W środę (26 października) w Warszawie podpisano w tej sprawie porozumienie z Narodowym Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Górnośląsko-Zagłębiowska Metropolia jako pierwszy podmiot zbiorowy w Polsce złożyła wniosek do programu STOP SMOG, w imieniu 11 gmin: Będzina, Bierunia, Bobrownik, Bytomia, Dąbrowy Górniczej, Gierałtowic, Katowic, Mysłowic, Sośnicowic, Tychów i Zabrza.

Podpisanie porozumienia z NFOŚiGW

W ramach programu na terenie tych 11 gmin zostanie przeprowadzonych 210 przedsięwzięć niskoemisyjnych w budynkach osób ubogich energetycznie. Zgodnie z wnioskiem nastąpi likwidacja niespełniających standardów niskoemisyjnych źródeł ciepła w 199 budynkach jednorodzinnych oraz inne przedsięwzięcia mające na celu poprawę efektywności energetycznej budynków.

Całkowita kwota porozumienia wynosi 11 129 656,35 zł, w tym współfinansowanie ze środków Funduszu Termomodernizacji i Remontów w wysokości 7 785 989,48 zł. Oprócz zawarcia porozumienia z NFOŚiGW, Metropolia będzie odpowiedzialna za doradztwo techniczne oraz przeprowadzenie prac budowlanych dotyczących realizacji przedsięwzięć niskoemisyjnych. Ponadto GZM udzieli gminom pomocy finansowej na poziomie 15 proc. wartości porozumienia.

Zadaniem gmin będzie nabór i weryfikacja wniosków mieszkańców, co nastąpi na początku 2023 roku, a także wspólna z GZM promocja działań. Samorządy lokalne będą także kontrolować utrzymanie trwałości projektu po zakończeniu prac budowlanych.

Program STOP SMOG jest obsługiwany przez NFOŚiGW, natomiast Metropolia może w nim uczestniczyć dzięki nowelizacji ustawy o wspieraniu termomodernizacji i remontów, która weszła w życie z początkiem stycznia 2021 r.

Poprawa jakości powietrza to jedno z głównych wyzwań Metropolii. Problemem jest wysokie, maksymalne stężenia pyłów zawieszonych, które są bardzo szkodliwe dla zdrowia. Głównym źródłem emisji są piece i przestarzałe kotły węglowe. Program Stop Smog ma być wsparciem dla właścicieli domów jednorodzinnych, którzy mają zbyt niskie dochody, by dokonać zmian w nieefektywnym i zagrażającym środowisku systemie ogrzewania.

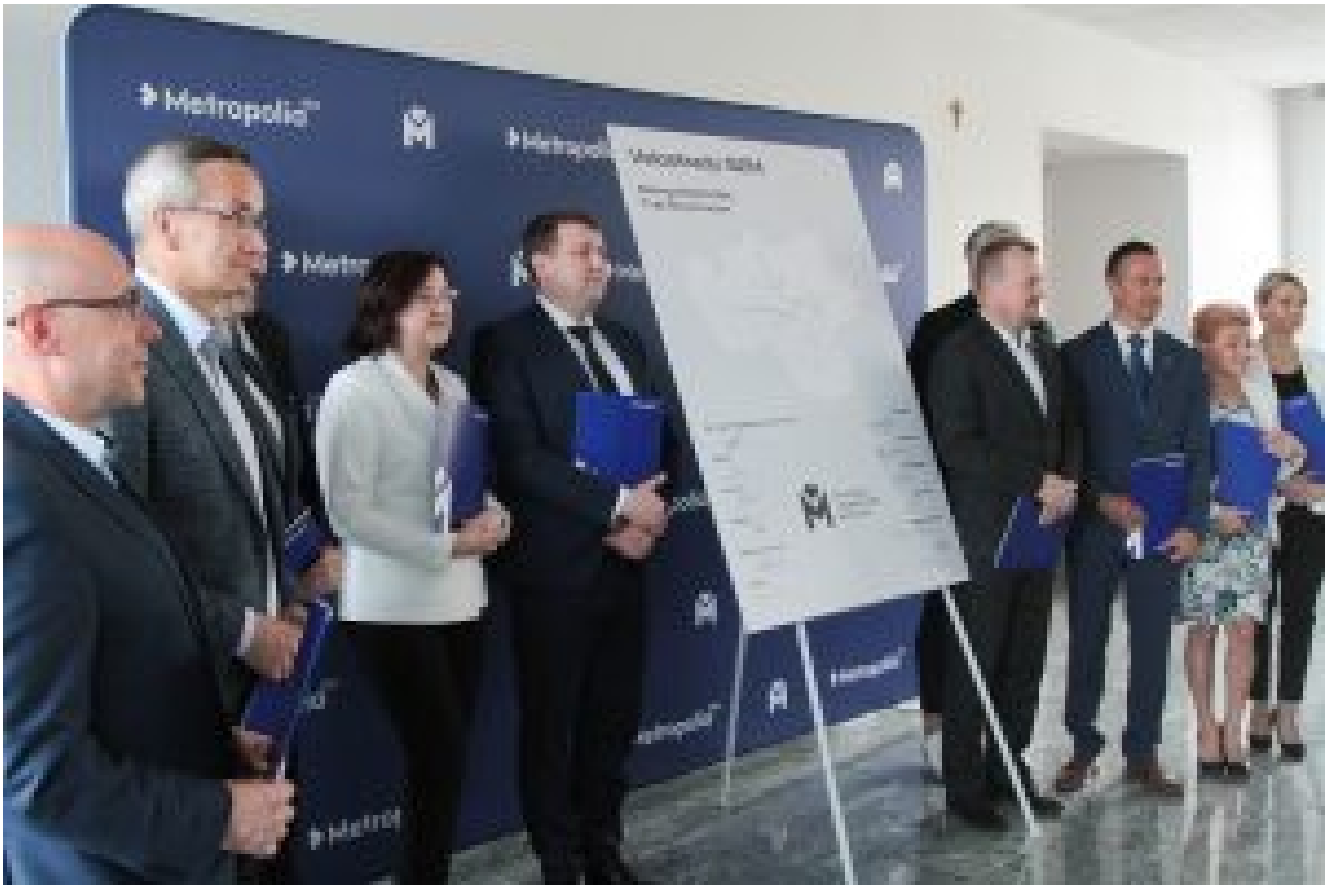
---

120 km Velostrad w GZM. Miasta GZM wchodzą w etap realizacji pierwszych czterech dróg

W Katowicach przedstawiciele 11 samorządów podpisali w piątek (20 maja) porozumienia o rozpoczęciu budowy szybkich dróg rowerowych w GZM. Łącznie powstanie 8 velostrad o długości ok. 120 km. Podpisane w piątek porozumienia dotyczą pierwszych czterech. Realizacja tych inwestycji rozpocznie się w 2023 roku, a kolejnych w 2024 roku.

- **Velostrady GZM to szybkie drogi rowerowe, w większości odseparowane od jezdni i ruchu samochodowego.**
- **Dzięki ich powstaniu, mieszkańcy otrzymają możliwość bezpiecznego przejazdu na rowerze pomiędzy miastami Metropolii.**
- **Łącznie powstanie 8 velostrad o długości ok. 120 km.**
- **Porozumienia zostały podpisane w piątek (20 maja) przez samorządowców z 11 miast i gmin GZM, przez które będą przebiegać pierwsze cztery Velostrady GZM. To: Będzin, Chorzów, Czeladź, Dąbrowa Górnicza, Gliwice, Katowice, Mysłowice, Ruda Śląska, Sosnowiec, Świętochłowice, Zabrze.**
- **Dla miast i gmin GZM ważne jest nie tylko to, by było gdzie jeździć, ale również na czym – w przyszłym roku zostanie uruchomiony Rower Metropolitalny. GZM jest na półmetku dialogu konkurencyjnego, firmy wkrótce będą składać swoje oferty.**

Powstanie Velostrad GZM to jedno ze strategicznych działań podejmowanych przez miasta Metropolii. Założenie jest takie, aby pełniły one funkcję transportową, a nie tylko rekreacyjną, czyli zapewniały możliwość bezpiecznego przejazdu w drodze do pracy, szkoły, czy na studia w ramach jednego miasta lub pomiędzy miastami.

– Velostrady zintegrują jeszcze bardziej miasta i gminy. Dotychczas miasta GZM budowały lokalne drogi, realizując tylko nieliczne inicjatywy z miastami sąsiednimi – mówi **Kazimierz Karolczak**, przewodniczący zarządu Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii. – Zanim powstała metropolia, było to trudne zarówno pod względem finansowym, jak i organizacyjnym. Dzięki temu, że działamy razem w ramach GZM, realizacja tego typu ponadlokalnych inwestycji jest zdecydowanie usprawniona. Powstanie Velostrad GZM zostanie w całości sfinansowane z budżetu Metropolii i dotacji zewnętrznych, o które będziemy się ubiegać na ten cel – podkreśla.

Arkadiusz Chęciński, prezydent Sosnowca zwraca uwagę, że szybkie połączenie rowerowe: z jednej strony z Katowicami, a z drugiej z Czeladzią, Będzinem i Dąbrową Górniczą – będzie dla mieszkańców podregionu sosnowieckiego fantastycznym rozwiązaniem otwierającym nowe możliwości dla codziennych podróży.

– Z niecierpliwością czekamy na realizację velostrad, a mówimy

tutaj o budowie ok. 10 km tras wyłącznie na terenie Sosnowca, w sumie z innymi miastami mamy już blisko 30 km. Budowa velostrady śladem dawnej linii kolejowej wzdłuż ulicy Wiązowej oraz Sedlaka do ścisłego centrum miasta i dalej w kierunku ulicy Żeromskiego, pozwoli na szybki transfer pomiędzy Sosnowcem i Katowicami. Dodatkowe połączenia z miastami Zagłębia również dają same plusy – mówi **Arkadiusz Chęciński**, prezydent Sosnowca.

Waldemar Bojarun, wiceprezydent Katowic, podkreśla z kolei, że miasto stawia na zrównoważony transport, dlatego rozbudowa dróg rowerowych jest dla Katowic niezmiernie istotna.

– Dzięki podpisanym dziś porozumieniom tylko na terenie Katowic powstanie prawie 16 km dróg rowerowych o standardzie velostrady. Połączenie Katowic z Sosnowcem, Mysłowicami i Gliwicami znacznie usprawni dojazd do pracy czy zwiedzanie przy wykorzystaniu „dwóch kółek”. W połączeniu z funkcjonującymi i budowanymi drogami rowerowymi, które docelowo mają połączyć chociażby Nikiszowiec z Giszowcem czy

ulicę Gospodarczą z osiedlem Paderewskiego przez tereny Doliny Trzech Stawów, tworzymy infrastrukturę, która ma przekonać mieszkańców do tego, że warto przemieszczać się przy użyciu roweru – mówi **Waldemar Bojarun**, wiceprezydent Katowic.

Mariusz Śpiewok, wiceprezydent Gliwic, zwracał uwagę, że podpisane w piątek porozumienia to efekt ścisłej współpracy miast i gmin w ramach Metropolii.

– Ta współpraca daje wymierne efekty. Dzięki szerszemu spojrzeniu łączymy nasze miasta. W Metropolii możemy poszczycić się świetnymi drogami. Stale doskonalimy transport publiczny. Niedawno ogłaszaliśmy nowe inwestycje kolejowe. Teraz inaugurujemy projekt rowerowy. Chcemy, by rower był używany przez mieszkańców nie tylko do rekreacji, ale również jako codzienny środek transportu. Dlatego wspólnie, w ramach podregionu gliwickiego oraz całej Metropolii, rozpoczynamy projekt budowy velostrad. Celem jest powstanie spójnej sieci rowerowej łączącej miasta aglomeracji. Jest to kolejny dowód na to, że we współpracy tkwi nasza siła – podkreśla **Mariusz Śpiewok**, zastępca prezydenta Gliwic.

Pobierz: Mapa Velostrady GZM

Szczegółowe przebiegi pod galerią zdjęć.

Metropolia GZM
Katowice

Metropolia GZM
Ruda Śląska
Sosnowiec

Metropolia GZM
Metropolia GZM
Górnośląsko
-Zagłębiowska
Metropolia

Metropolia GZM
Metropolia GZM
Metropolia GZM

Metropolia
GZM
Metropolia
GZM
Metropolia
GZM

Mysłowice

Metropolia
Katowice
Mysłowice
da Śląska

Mysłowic
Ruda Śląska
Sosnowiec

Mysłowice
Rada Śląska
Sosnowiec

Metropolia
Rada Śląska
Sosnowiec
Świętochłowice
Zabrze

Oto planowane trasy pierwszych czterech velostrad, których powstanie wchodzi w etap realizacji, dzięki podpisanym porozumieniom:

- **GLIWICE – ZABRZE – RUDA ŚLĄSKA – ŚWIĘTOCHŁOWICE – CHORZÓW – KATOWICE**

Długość: ok. 30 km

Wyznaczone zostały już przebiegi, odbyły się przejazdy w terenie i wypracowano wspólne założenia, uwzględniające przebieg miejskich sieci dróg rowerowych oraz planowane nowe inwestycje (np. centrum przesiadkowe). Chodzi o to, by velostrada była „kręgosłupem", do którego będą docierać „ości", czyli lokalne drogi rowerowe.

- **KATOWICE – SOSNOWIEC**

Długość: ok. 9,7 km

Powstanie w ciągu najbliższych kilku lat. Trasa tej velostrady ma przebiegać od katowickich Bulwarów Rawy, w okolicy ul. Bankowej, przez tereny na wschód od drogi ekspresowej S86, aż po centrum Sosnowca. Koniec trasy został przewidziany przy parku Dietla, nieopodal ul. Żeromskiego.

- **SOSNOWIEC – CZELADŹ – BĘDZIN – DĄBROWA GÓRNICZA**

Długość: ok. 16,9 km

Kontynuacją trasy z Katowic mają być odgałęzienia do kolejnych miast Zagłębia Dąbrowskiego. Koncepcja zakłada wykorzystanie terenu po kolei piaskowej w Sosnowcu i Czeladzi, a następnie Będzinie i Czeladzi. Pod uwagę brane jest też poprowadzenie jej wzdłuż S86, a później DK94. Tak czy inaczej – dojedziemy nią do Dąbrowy Górniczej.

- **KATOWICE – MYSŁOWICE**

Długość: ok. 9,1 km

Droga rowerowa rozpocznie się w Katowicach – w Brynowie, będzie biegła wzdłuż nieczynnej linii kolejowej wzdłuż doliny Trzech Stawów i w dalszym biegu przez dzielnicę Giszowiec. Następnie w kierunku miasta Mysłowice będzie przebiegać wzdłuż

ulicy Mysłowickiej, docierając do granicy z Mysłowicami i dalej wzdłuż ul. Mikołowskiej, aż do rejonu ronda Rotmistrza Pileckiego (oś. Ćmok)

Velostrady, które powstaną w kolejnych etapach:

- **KATOWICE – SIEMIANOWICE ŚLĄSKIE – CHORZÓW – BYTOM – PIEKARY ŚLĄSKIE**

Długość: ok. 15,5 km

To droga, która połączy Katowice z północną częścią Metropolii.

Jej planowany początek to okolice pl. Alfreda w Katowicach. Następnie będzie łączyła Siemianowice Śląskie z Chorzowem i poprzez zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Żabie Doły" ma docierać do Bytomia. W pobliżu Drogi Wojewódzkiej nr 911 ma połączyć się z lokalnymi drogami rowerowymi w Piekarach Śląskich.

- **TARNOWSKIE GÓRY – BYTOM**

Długość: ok. 14 km

Inna trasa w tym rejonie Metropolii będzie biec z Bytomia do Tarnowskich Gór, stanowiąc połączenie o dodatkowych walorach rekreacyjnych.

- **KATOWICE – TYCHY**

Długość: 10–17 km

Koncepcje dla tego odcinka są przynajmniej dwie. Może zostać zbudowany przez południowe dzielnice Katowic, Podlesie i Kostuchnę, albo przez tyską dzielnicę Czułów, katowickie Murcki i tereny leśne. Tutaj kwestia przebiegu jest jeszcze otwarta.

ROWER METROPOLITALNY

Ważne jest również, aby było czym jeździć po velostradach. W przyszłym roku ma zostać uruchomiony Rower Metropolitalny, czyli system wypożyczalni rowerów miejskich.

Będzie działał przez cały rok. Płatność za wypożyczenie będzie docelowo odbywać się za pomocą tej samej aplikacji, dzięki której kupimy bilety komunikacji miejskiej. W systemie będzie ok. 8 tys. rowerów, a stojaki będą rozmieszczone w wielu lokalizacjach. Ponadto zostanie uruchomiona długoterminowa wypożyczalnia rowerów elektrycznych.

Nowe inwestycje kolejowe w GZM. Projekty o wartości ponad 5 miliardów złotych

PKP Polskie Linie Kolejowe SA ogłosiły trzy przetargi o wartości 3,7 mld zł na przebudowę linii od Będzina przez Sosnowiec, Katowice, Tychy do granicy w Zebrzydowicach. Dzięki budowie nowych przystanków zwiększy się dostęp do pociągów, a oddzielenie ruchu aglomeracyjnego i dalekobieżnego pozwoli zwiększyć liczbę połączeń. Jednocześnie trwa analiza 13 projektów zgłoszonych do rządowego programu Kolej Plus, których łączna wartość to ponad 1,5 mld zł. Inwestycje mają szczególne znaczenie dla Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii, dla której transport szynowy ma być kręgosłupem całego systemu komunikacji publicznej.

Modernizacja linii w GZM

PLK zapowiadają, że zgodnie z projektem, na trasie od Będzina przez Sosnowiec do Katowic Szopienic Południowych dobudowane zostaną dwa tory. Rozdzielony zostanie ruch aglomeracyjny i

dalekobieżny, co pozwoli przewoźnikom na kształtowanie atrakcyjnej oferty przewozowej. Linia zwiększy swoją przepustowość – będzie mogło kursować więcej pociągów. Lepszy dostęp do kolei zapewnią dwa nowe przystanki Sosnowiec Środula (ul. Chemiczna), Katowice Morawa (ul. Morawa). Przebudowane będą perony na stacji Sosnowiec Główny oraz przystanku Katowice Szopienice Płd. Wszystkie perony i obiekty służące podróżnym zostaną przystosowane do potrzeb osób o ograniczonej możliwości poruszania się. Na około 4 km odcinku między stacją Sosnowcem Głównym a stacją Będzin Miasto zbudowany zostanie nowy przystanek Sosnowiec Środula, z którego skorzystają mieszkańcy dwóch dużych pobliskich osiedli. Stacja Będzin obsługująca głównie przewozy towarowe, będzie przebudowana i dostosowana do przewozu pociągów z ładunkami.

Inwestycja PLK obejmie odcinek od Tychów do Goczałkowic – Zdroju. Będą nowe, wygodniejsze perony na stacjach i przystankach: Tychy Żwaków, Kobiór, Piasek, Pszczyna i Goczałkowice wraz z dojściami uwzględniającymi dostęp dla osób o ograniczonej możliwości poruszania się. Planowana jest modernizacja sieci trakcyjnej, obiektów inżynieryjnych oraz torów. Prędkość pociągów wzrośnie do 160 km/h. Zwiększy się bezpieczeństwo ruchu poprzez zastosowanie nowoczesnych systemów sterowania ruchem.

Szybciej i wygodniej pojedziemy również na trasie z Zabrzegu do Zebrzydowic i granicy z Czechami. Planowana jest m.in. przebudowa torów i sieci trakcyjnej. Stacje Chybie i Zebrzydowice oraz przystanki Zabrzeg Czarnolesie, Pruchna, Drogomyśl będą dostosowane do potrzeb osób o ograniczonych możliwościach poruszania się.

PLK planują pozyskać współfinansowanie z instrumentu finansowego Unii Europejskiej „Łącząc Europę” na lata 2021-2027.

Projekty w ramach Kolei Plus

W tym samym czasie aż 13 projektów kolejowych ubiega się o dofinansowanie w ramach rządowego programu Kolej Plus. Metropolia złożyła te projekty wraz z miastami, w których realizowane mogą być inwestycje. Dotyczą one zarówno budowy nowych torów lub ich modernizacji, jak również budowy nowych przystanków kolejowych. Łączna wartość tych inwestycji to ponad 1,5 mld zł.

Wszystkie 13 projektów dostało się do drugiego etapu programu Kolej Plus, do którego nabór zakończono w grudniu 2021 r. Teraz na analizę wniosków PKP PLK mają 3 miesiące. Wynikiem prac będzie utworzenie listy rankingowej projektów, a następnie – po akceptacji przez Ministra Infrastruktury – kwalifikacja do realizacji w programie Kolej Plus.

Zgłoszone projekty dotyczą obszaru Bytomia, Chorzowa, Dąbrowy Górniczej, Gliwic, Katowic, Łazisk Górnych, Mikołowa, Orzesza, Pyskowic, Rudy Śląskiej, Świętochłowic, Tychów i Zabrza. Wszystkie zgłoszone projekty wpisują się w koncepcję Kolei Metropolitalnej. Dlatego też GZM sfinansuje wymagany wkład własny dla wszystkich projektów, które otrzymają dotację na realizację. Szacowany wkład własny dla wszystkich projektów to ok. 300 mln zł.

LINK: Projekty zgłoszone w ramach programu Kolej Plus

Kolej Plus w Metropolii: nowe tory i przystanki za 1,5 mld zł. Dokumenty złożone do PKP

PLK

13 projektów kolejowych ubiega się o dofinansowanie w ramach rządowego programu Kolej Plus. Górnośląsko-Zagłębiowska Metropolia wraz z miastami, w których realizowane mogą być te inwestycje – właśnie złożyła wymagane dokumenty do drugiego etapu naboru. Przyznanie tej dotacji będzie krokiem przybliżającym do powstania Kolei Metropolitalnej w GZM, a odbudowa znaczenia transportu szynowego usprawni codzienne podróże mieszkańców.

Do drugiego etapu naboru w ramach programu Kolej Plus, zakwalifikowane zostały wszystkie projekty zgłoszone przez Górnośląsko-Zagłębiowską Metropolię. Jest ich 13 i dotyczą one zarówno budowy nowych torów lub ich modernizację, jak również budowę nowych przystanków kolejowych. Łączna wartość tych inwestycji to ponad 1,5 mld zł.

Wszystkie zgłoszone projekty wpisują się w koncepcję Kolei Metropolitalnej. Dlatego też GZM sfinansuje wymagany wkład własny dla wszystkich projektów, które otrzymają dotację na realizację. Szacowany wkład własny dla wszystkich projektów to ponad 220 mln zł.

– Budżet całego programu to 6,5 mld zł, podczas gdy z całego kraju deklarowanych jest łącznie ponad 40 wniosków o sumarycznej wartości ok. 16,5 mld zł. Oznacza to, że z terenu Metropolii oraz pozostałej części województwa śląskiego, zgłaszanych jest ok. 1/3 wszystkich wniosków w Polsce – zauważa Wojciech Dinges, zastępca dyrektora Departamentu Komunikacji i Transportu.

– Wyniki oceny i pozycje w ogólnopolskim rankingu poznamy pod koniec I kwartału 2022 r. Musimy pamiętać, że zgłaszane w ramach GZM projekty, będą porównywane z innymi, które np. przewidują budowę zupełnie nowych linii kolejowych (np. Kraków-Olkusz), dlatego też uwzględniając te czynniki, dla

części naszych projektów zadeklarowaliśmy wyższy poziom wkładu własnego, aby nasze projekty miały jak najwięcej szans w konkursie – dodaje.

Przypomnijmy, że przygotowania dokumentacji do drugiego etapu naboru trwały pół roku. W tym czasie przeprowadzona została inwentaryzacja wszystkich wnioskowanych linii i obiektów; wykonane zostały analizy: ruchu, przepustowości, wpływu na otoczenie, analizy środowiskowe, wodne, rozkładów jazdy. Opracowania te zostały również skonsultowane z mieszkańcami, a w badaniach tych wypełnionych zostało ponad 1400 ankiet.

ZGŁOSZONE INWESTYCJE

Projekty liniowe:

1. Prace na linii kolejowej nr 189 i 132 oraz budowa nowych łącznic Kuźnica – Bytom w celu stworzenia nowego połączenia Ruda Chebzie/Zabrze – Bytom, w tym budowa nowych p.o. Ruda Orzegów i Bytom ul. Zabrzańska
2. Odbudowa linii kolejowej nr 198 Pyskowice – Pyskowice Miasto dla przywrócenia połączeń: Katowice – Gliwice – Pyskowice Miasto
3. Zwiększenie zdolności przepustowej linii kolejowej nr 140 na odc. Katowice Ligota – Orzesze Jaśkowice poprzez budowę 2. toru i dod. przystanków osobowych w Mikołowie.
4. Przygotowanie alternatywnego połączenia aglomeracyjnego Tychy – Katowice Murcki – Katowice Ligota linii kolejowej nr 142
5. Przygotowanie alternatywnego połączenia aglomeracyjnego Gliwice – Ruda Kochłowice – Katowice linii kolejowej nr 141 na odcinku Gliwice – Ruda Kochłowice, 164 na odcinku Ruda Kochłowice – Hajduki i 651 Hajduki – Gottwald
6. Rewitalizacja linii kolejowej nr 162 na odc. Dąbrowa Górn. Strzemieszyce – Dąbrowa Górn. Huta Katowice (p. odg.) do stacji Dąbrowa Górnicza, wraz z odbudową przystanku osobowego D.G. Tworzeń i rozbudową p.o. D.G. Gołonóg

Projekty punktowe

7. Budowa nowego przystanku osobowego Świętochłowice Mijanka na linii kolejowej nr 137, jako poprawa dostępności do połączenia aglomeracyjnego na głównej trasie średnicowej Katowice – Gliwice
8. Budowa nowego przystanku osobowego Zabrze Zaborze Północ na linii kolejowej nr 137, jako poprawa dostępności do połączenia aglomeracyjnego na głównej trasie średnicowej Katowice – Gliwice
9. Budowa nowego przystanku osobowego Zabrze ul. Armii Krajowej na linii kolejowej nr 137, jako poprawa dostępności do połączenia aglomeracyjnego na głównej trasie średnicowej Katowice – Gliwice
10. Budowa nowego przystanku osobowego Gliwice ul. Bema na linii kolejowej nr 137, jako poprawa dostępności do połączenia aglomeracyjnego na głównej trasie średnicowej Katowice – Gliwice
11. Budowa nowego przystanku osobowego Bytom Os. Arki Bożka na linii kolejowej nr 131, jako poprawa dostępności do połączenia aglomeracyjnego na trasie Katowice – Bytom – Tarnowskie Góry
12. Budowa nowego przystanku osobowego Bytom Rozbark na linii kolejowej nr 131, jako poprawa dostępności do połączenia aglomeracyjnego na trasie Katowice – Bytom – Tarnowskie Góry
13. Modernizacja infrastruktury pasażerskiej na stacji Tychy Miasto na linii kolejowej nr 179, jako poprawa dostępności do połączenia aglomeracyjnego relacji Katowice – Tychy Lodowisko

Konsultacje w sprawie programu Kolej Plus – zachęcamy do wypełniania ankiet

Trwa opracowywanie dokumentacji wymaganej w II etapie Programu „Kolej+”. Jednym z etapów tych prac jest przeprowadzenie konsultacji społecznych dot. projektów zgłoszonych przy udziale Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii, w tym jednego wspólnie z Województwem Śląskim. Wszystkie zainteresowane osoby oraz podmioty mogą zgłosić swoje uwagi lub przekazać opinię za pośrednictwem ankiety internetowej do 26 września br. włącznie.

Celem konsultacji jest przedstawienie mieszkańcom poszczególnych miejscowości propozycji działań w ramach Programu „Kolej+” związanych z rozwojem kolei oraz zebranie opinii mieszkańców
w zakresie proponowanego w ramach programu przebiegu na ich terenie linii kolejowych lub usytuowania przystanków, oczekiwań dot. rozkładu jazdy pociągów itp. Możliwe będzie również przekazanie innych informacji i wniosków na tematy związane z transportem publicznym na naszym terenie.

Konsultacje te odbywają się w formie ankiet online opracowanych przez wykonawcę Wstępnych Studiów Planistyczno-Prognostycznych (oddzielnie dla każdego z 13 projektów), do których linki są udostępnione zbiorczo na stronie internetowej Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii, a bezpośrednio dla mieszkańców poszczególnych miejscowości, które uczestniczą w Programie – na stronach internetowych ich urzędów.

Zachęcamy Państwa do zapoznania się z prezentacjami opisującymi zamierzenia związane z projektami dotyczącymi

obszaru Bytomia, Chorzowa, Dąbrowy Górniczej, Gliwic, Katowic, Łazisk Górnych, Mikołowa, Orzesza, Pyskowic, Rudy Śląskiej, Świętochłowic, Tychów i Zabrza, a następnie do udzielenia odpowiedzi na pytania.

Linki do prezentacji i ankiet:

Projekty punktowe:

1. **Budowa nowego przystanku osobowego Świętochłowice Mijanka** na linii kolejowej nr 137, jako poprawa dostępności do połączenia aglomeracyjnego na głównej trasie średnicowej Katowice – Gliwice.

Prezentacja:
https://drive.google.com/file/d/1jLqewpzehrROtzUZfStMA25tF0-yKdDR/view?usp=sharing

Ankieta: https://forms.gle/7s2hG3BtUddGY95t5

2. **Budowa nowego przystanku osobowego Zabrze Zaborze Północ** na linii kolejowej nr 137, jako poprawa dostępności do połączenia aglomeracyjnego na głównej trasie średnicowej Katowice – Gliwice.

Prezentacja:
https://drive.google.com/file/d/1T25_iPRBCZd9yDIQs9Tue8KQehtfgDge/view?usp=sharing

Ankieta: https://forms.gle/ziyeg4XvGe3dUQTy9

3. **Budowa nowego przystanku osobowego Zabrze ul. Armii Krajowej** na linii kolejowej nr 137, jako poprawa dostępności do połączenia aglomeracyjnego na głównej trasie średnicowej Katowice – Gliwice.

Prezentacja:
https://drive.google.com/file/d/1HgxsGVrWwO0BPh8X6uYe8jTqUA5Skw5E/view?usp=sharing

Ankieta: https://forms.gle/8KcqQHjAJCJNzhNV7

4. **Budowa nowego przystanku osobowego Gliwice ul. Bema** na linii kolejowej nr 137, jako poprawa dostępności do połączenia aglomeracyjnego na głównej trasie średnicowej Katowice – Gliwice.

Prezentacja:
https://drive.google.com/file/d/11yfMuwRfbg2M5I8C5_4v6HAHVhjfqpub/view?usp=sharing

Ankieta: https://forms.gle/U8ncRm6qWiKXqMiq8

5. **Budowa nowego przystanku osobowego Bytom Os. Arki Bożka** na linii kolejowej nr 131, jako poprawa dostępności do połączenia aglomeracyjnego na trasie Katowice – Bytom – Tarnowskie Góry.

Prezentacja:
https://drive.google.com/file/d/1kD_CY59JuCLuqQJvocHf7Zc_8CfwPbqH/view?usp=sharing

Ankieta: https://forms.gle/4jQgpfUghEKr9PEB8

6. **Budowa nowego przystanku osobowego Bytom Rozbark** na linii kolejowej nr 131, jako poprawa dostępności do połączenia aglomeracyjnego na trasie Katowice – Bytom – Tarnowskie Góry.

Prezentacja:

https://drive.google.com/file/d/1jd_kefKXLkbcbN-elND5jRQSjXu_ueqm/view?usp=sharing

Ankieta: https://forms.gle/SFKc4ZyDWS58G5aR6

7. **Modernizacja infrastruktury pasażerskiej na stacji Tychy Miasto** na linii kolejowej nr 179, jako poprawa dostępności do połączenia aglomeracyjnego relacji Katowice – Tychy Lodowisko.

Prezentacja:

https://drive.google.com/file/d/1-9oP5qaPGqr9gGX4oBQ0YwbRV_sE-R3C/view?usp=sharing

Ankieta: https://forms.gle/vPs8Pnwshp6hjnXA7

Projekty liniowe:

1. **Zwiększenie zdolności przepustowej linii kolejowej nr 140 na odc. Katowice Ligota – Orzesze Jaśkowice** poprzez budowę drugiego toru i dodatkowych przystanków osobowych.

Prezentacja:
https://drive.google.com/file/d/1l3BGFQ3YVqc48inXzjnaOgXqrPxAgt6v/view?usp=sharing

Ankieta: https://forms.gle/gHvT6wKyVX5aD9xJ7

2. **Odbudowa rozebranej linii kolejowej nr 198 Pyskowice – Pyskowice Miasto** dla przywrócenia połączenia na trasie: Katowice – Gliwice – Pyskowice Miasto.

Prezentacja:
https://drive.google.com/file/d/1VLm07C6EXKaI_c8_7qkiPcSmdiDbLOdt/view?usp=sharing

Ankieta: https://forms.gle/vrqFGQPWtDQTJiVn8

3. Prace na liniach kolejowych nr 189 i 132 oraz **budowa nowych łącznic Kuźnica – Bytom Bobrek Wsch.** w celu stworzenia nowego połączenia **Ruda Chebzie/Zabrze – Bytom**, w tym budowa nowych p.o. Ruda Orzegów i Bytom ul. Zabrzańska.

Prezentacja:
https://drive.google.com/file/d/1c2O9cM8zKRlgwOL5O5O_EyJTlinRJH7a/view?usp=sharing

Ankieta: https://forms.gle/rvq7muNkYzPrrM1G8

4. **Rewitalizacja linii kolejowej nr 162 na odcinku Dąbrowa**

Górn. Strzemieszyce – Dąbrowa Górn. Huta Katowice (p.odg.) oraz jej odbudowa na dalszym odcinku do stacji Dąbrowa Górnicza, wraz z odbudową przystanku osobowego D.G. Tworzeń i rozbudową przystanku osobowego D.G. Gołonóg.

Prezentacja:

https://drive.google.com/file/d/1462EDsXiqB7il2tk0Em-4J_DNUyzf7JK/view?usp=sharing

Ankieta: https://forms.gle/5DokFkxhRQTwaQN66

5. **Przygotowanie alternatywnego połączenia aglomeracyjnego Gliwice – Ruda Kochłowice – Katowice** liniami kolejowymi nr 141 na odcinku Gliwice – Ruda Kochłowice, 165 na odcinku Ruda Kochłowice – Hajduki i 651 Hajduki – Gottwald.

Prezentacja:

https://drive.google.com/file/d/11n975upp81W63Qy1Q7jCo3tjMRwueblu/view?usp=sharing

Ankieta: https://forms.gle/Yx2wY9SHh6RDoEfo9

6. **Przygotowanie alternatywnego połączenia aglomeracyjnego Tychy – Katowice Murcki – Katowice Ligota** linią kolejową nr 142.

Prezentacja:
https://drive.google.com/file/d/1KMKtMU96pEeRJeOIyyyOpmWEEZZRDyFa/view?usp=sharing

Ankieta: https://forms.gle/KbEC5uC7inWh7LTu7

Konsultacje społeczne realizuje firma Databout Sp. z o.o., która na zlecenie GZM opracowuje niezbędną dokumentację, zawierającą również wnioski, uwzględniające otrzymane w ramach konsultacji opinie.

Drugi etap Programu zakończy się 25 listopada br. Do tego czasu komplet wymaganej dokumentacji Wstępnych Studiów Planistyczno-Prognostycznych musi zostać złożony w PKP PLK S.A. przez liderów projektów. Projekty, które zostaną zakwalifikowane do realizacji poznamy w pierwszym kwartale 2022 roku.

Metropolia wykorzysta europejskie doświadczenia w zakresie ochrony klimatu

Górnośląsko-Zagłębiowska Metropolia przystąpiła do międzynarodowej inicjatywy „Porozumienia Burmistrzów". Ma ona na celu realizację na poziomie samorządowym unijnych planów w zakresie klimatu i energii. We wtorek (1 czerwca br.) GZM podpisała Zobowiązanie Koordynatorów Terytorialnych Porozumienia Burmistrzów.

Zarząd Metropolii podpisał zobowiązanie podczas konferencji „Następny krok w walce o czyste powietrze", którą zorganizowano w siedzibie GZM w ramach Europejskiego Zielonego Tygodnia.

– Metropolię tworzy 41 miast i gmin, które wciąż mają duży problem z jakością powietrza. Poprawa powietrza, którym oddychamy, to jedno z naszych największych wyzwań, dlatego cieszę się, że udało nam się nawiązać współpracę w ramach Porozumienia Burmistrzów. Liczę, że ta współpraca pozwoli nam rozwiązać jeden z naszych największych problemów i szybko przełoży się na poprawę jakości życia naszych mieszkańców – powiedział podczas konferencji Kazimierz Karolczak, przewodniczący zarządu GZM.

Porozumienie Burmistrzów ma na celu przyspieszenie dekarbonizacji, wzmocnienie potencjału adaptacyjnego do zmian klimatu oraz umożliwienie mieszkańcom dostępu do pewnej, zrównoważonej i ekonomicznej energii. Miasta sygnatariusze zobowiązują się do wspierania procesu realizacji unijnego celu, polegającego na redukcji emisji gazów cieplarnianych o 40 proc. do roku 2030 oraz przyjęcia wspólnego podejścia do zmniejszenia wpływu na środowisko i przystosowania się do zmian klimatycznych.

Podczas konferencji swoimi doświadczeniami podzielił się także Maciej Chorowski, prezes zarządu Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, również pełniącego rolę koordynatora Porozumienia Burmistrzów. Głos zabrali także wiceprezydent Katowic Mariusz Skiba i zastępca prezydenta Zabrza Katarzyna Dzióba, jako przedstawiciele miast sygnatariuszy Porozumienia.

Metropolia GZM dzięki przystąpieniu do Porozumienia Burmistrzów wzmocni swoją pozycję na rynku międzynarodowym. Udział w inicjatywie przysłuży się promocji GZM, jako instytucji odpowiedzialnej ekologicznie, która chce wspierać gminy w realizacji działań związanych z efektywnością energetyczną i adaptacją do zmian klimatu. Ponadto udział w Porozumieniu może ułatwić sięganie po zewnętrzne źródła finansowania, w tym środki unijne, a także umożliwi wymianę wiedzy i doświadczeń z gronem światowych liderów w zakresie ochrony środowiska i adaptacji do zmian klimatu.

Porozumienie Burmistrzów na rzecz Energii i Klimatu powstało w 2008 roku w Europie. Jest to pierwsza tego rodzaju oddolna inicjatywa związana z energią i zmianami klimatu, która okazała się wielkim, wykraczającym poza oczekiwania sukcesem odniesionym w krótkim czasie. Obecnie skupia 10 648 sygnatariuszy, 228 koordynatorów oraz 215 instytucji wspierających z 61 krajów.

Konferencję „Następny krok w walce o czyste powietrze”

zorganizowały Górnośląsko-Zagłębiowska Metropolia i Stowarzyszenie Biznes-Nauka-Samorząd „Pro Silesia”.

Zrealizowano kolejne zadanie w ramach budżetu obywatelskiego

300 tys. zł kosztował zakup oraz montaż 39 lamp fotowoltaicznych, które oddano właśnie do użytku na terenie Rodzinnego Ogrodu Działkowego Irys, ROD Webera i ROD Nasza Palma. Było to jedno z zadań wybranych przez Państwa do realizacji w ramach Zabrzańskiego Budżetu Obywatelskiego.

Warto przypomnieć, że w listopadzie poznaliśmy wyniki VII edycji Zabrzańskiego Budżetu Obywatelskiego. Tym razem do podziału było ponad 5 mln zł. W głosowaniu, które trwało od 15 do 30 października br., wzięło udział przeszło 12 tys.

zabrzan, którzy łącznie oddali ponad 20 tys. głosów.

Do projektu uchwały budżetowej na rok 2021 zostały ostatecznie wpisane 24 wybrane przez mieszkańców Zabrza projekty – dwa ogólnomiejskie i 22 w poszczególnych dzielnicach miasta.

– *Realizacja budżetu obywatelskiego w naszym mieście potwierdza, że zabrzanie aktywnie włączają się w życie miasta, a w szczególności swoich dzielnic i osiedli* – komentuje prezydent Zabrza Małgorzata Mańka-Szulik. – *Ponadto są dobrze zintegrowaną społecznością, która chce i potrafi wykorzystać każdą sposobność do poprawienia jakości życia w najbliższym otoczeniu. W każdej z siedmiu edycji Zabrzańskiego Budżetu Obywatelskiego mieszkańcy zgłosili wiele ciekawych pomysłów, które teraz sukcesywnie są realizowane. Jestem przekonana, że następne edycje budżetu obywatelskiego dadzą możliwość wyboru kolejnych kreatywnych pomysłów i już dzisiaj zachęcam Państwa do wzięcia w nich udziału.*

Źródło: UM Zabrze